

Висновки. З урахуванням практики успішних зарубіжних компаній та на підставі вивчення відповідних теоретичних надбань основними цілями проектів формування стратегічних партнерських відносин на засадах гармонізації інтересів зацікавлених сторін доцільно визнати збільшення передбачуваності ринкового оточення, отримання позитивного синергійного ефекту та набуття нових знань, здатних забезпечити отримання конкурентних переваг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребешкова О.М. Проектний підхід до формування стратегічних партнерств підприємств / О.М. Гребешкова, Г.В. Махова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2008. – Вип. 22. – С. 23–27. – (Серія: Економічні науки).
2. Жуковська В.М. Партнерський потенціал у забезпеченні професійного розвитку персоналу підприємств торгівлі / В.М. Жуковська // Економіка Крима: науч.-практ. журнал. – Симферополь, 2011. – № 2 (35). – С. 235–239.
3. Потрашкова Л.В. Влияние партнерских отношений на потенциал предприятия / Л.В. Потрашкова // Механізм регулювання економіки. – 2008. – Т. 1, № 4. – С. 188–193.
4. Безбожний В.Л. Гармонізаційний підхід до забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства // В.Л. Безбожний // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. праць Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2010. – № 22 (II). – Режим доступу до журналу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2010_22_2/08_Vezbo.h
5. Безбожний В.Л. Організаційні засади забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства / В.Л. Безбожний // Вчені записки Університету «КРОК»: зб. наук. праць. – Вип. 18, т. 4. – К.: Ун-т економіки та права «КРОК», 2008. – С. 9–17.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2012.

УДК.330.42

Загоруйко І.О., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

ЕЛЕМЕНТАРНА МОДЕЛЬ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ З ОЧІКУВАНИМИ РІВНЯМИ ЦІН ТА ДОХОДІВ

Предлагается модель общего экономического равновесия с ожидаемыми уровнями цен и доходов. Данные ожидаемые величины включаются в функции совокупного предложения и совокупного спроса. Динамика обеих величин описывается дифференциальными уравнениями на основе гипотезы адаптивных ожиданий.

Ключевые слова: *макроекономическая модель, динамическое общее равновесие, ожидаемые цены и доходы.*

General economic equilibrium model with price and income expected level is offered. Given expected quantities are included in aggregate supply and aggregate demand functions. Both quantities dynamics is simulated with the help of differential equations based on adaptive expectations hypothesis.

Key words: *macroeconomic model, dynamic general equilibrium, expected prices and incomes.*

Постановка проблеми. Теорія загальної економічної рівноваги є найбільш складним розділом макроекономічного аналізу. Навіть у моделях рівноваги окремих ринків (наприклад, ринків товарів, праці, грошей та ін.) доводиться враховувати значну кількість чинників, вважаючи їх екзогенними. У моделях загальної рівноваги ці чинники (за винятком тих, що визначаються політикою держави) перетворюються на ендогенні, що призводить до суттєвого ускладнення моделей. До таких чинників належать очікування господарських суб'єктів щодо зміни цін та доходів.

Аналіз останніх джерел дослідження. В економічній літературі відомі моделі (неокейнсіанського характеру), що враховують очікування господарських суб'єктів. Найпростіша версія моделі, що розроблена послідовниками Фелпса, задається системою з трьох рівнянь – динамічної кривої IS, кривої Філіпса та грошової політики центрального банку. Ця версія враховує очікуваний темп інфляції в перших двох рівняннях, а очікуваний дохід – лише у першому [3, с. 9–11]. Інша модель – модель динаміки інфляції – складається з рівнянь динамічних кривих сукупної пропозиції та сукупного попиту. Вона враховує лише очікуваний темп інфляції [1, с. 284–303]. Перша з моделей має економетричний харак-

тер і ґрунтується на концепції стохастичної динамічної загальної рівноваги, друга – ґрунтується на детерміністській концепції і має в основному теоретичний характер. Разом з тим, в економічній літературі відсутні детерміністські моделі загальної економічної рівноваги, що враховували б очікування господарських суб'єктів як стосовно рівня цін, так і рівня доходів.

Постановка завдання. Звідси випливають основні цілі роботи: 1) представити найпростіші версії моделі загальної економічної рівноваги з очікуваними рівнями цін та доходів; 2) показати, що найпростіших версій моделі достатньо для відображення динаміки певного кола фактичних та очікуваних (запланованих) величин – рівнів цін та витрат фірм, реальних ставок плати за ресурси, обсягу виробництва, попиту, доходів та видатків; 3) окреслити можливості подальшої конкретизації моделі та включення до неї відомих статистичних залежностей.

Модель спільної рівноваги ринків продуктів s ресурсів. У попередній роботі автора розглядалася модель взаємодії фірм та домашніх господарств s результат цієї взаємодії – динамічна спільна рівновага ринків продуктів s ресурсів [2]. В цій моделі економічна система рухалася в площині «дохід – рівень цін» (« $Y - P$ ») під впливом зміни накопичених величин основних фондів K_{\max} та прибутку Π . Оскільки включення до моделі нових чинників динаміки породжує траєкторії у багатовимірному просторі, припустимо, що K_{\max} та Π є сталими (причому $\Pi = 0$). Таке спрощення дозволяє наглядно уявити траєкторію руху економіки, а з другого боку, є виправданим, оскільки дає можливість виокремити макроекономічні коливання, що породжуються виключно динамікою очікувань.

Розглянемо спочатку функції вихідної моделі (за умови відсутності очікувань). Функції споживчого та інвестиційного попиту (C та I) будувалися, виходячи з припущення, що грошового запасу (маси грошей) M , яким володіють всі господарські суб'єкти разом, достатньо для підтримання відповідних витрат протягом певного періоду часу τ : $\tau_{12}PI = M$, $\tau_{22}PC = M$. Введемо нову сталу τ_2 , що дорівнює: $\tau_2^{-1} = \tau_{12}^{-1} + \tau_{22}^{-1}$. Тоді функція сукупного попиту на товарному ринку матиме вигляд: $\tau_2 P(C + I) = M$. У рівноважній моделі національний дохід повністю витрачається і в умовах приватної закритої економіки (яка є предметом даного дослідження) дорівнює: $Y = C + I$. Звідси дістанемо відоме рівняння обміну, на якому ґрунтується кількісна теорія грошей: $\tau_2 PY = M$. Величину τ_2^{-1} можна інтерпретувати як швидкість грошового обігу на товарному ринку.

Звернемося тепер до аналізу поведінки власників ресурсів. Вони володіють двома обмеженими ресурсами: основними фондами ($K < K_{\max}$) та робочою силою ($L < L_{\max}$). Якщо попит на товарному ринку вимагає все більшого виробництва продукції і відповідно все більшого використання наявних запасів ресурсів, то власники цих ресурсів вимагатимуть дедалі більшого підвищення ставок орендної та заробітної плати (R та W): $K \rightarrow K_{\max} \Rightarrow R \rightarrow \infty$; $L \rightarrow L_{\max} \Rightarrow W \rightarrow \infty$. Цю поведінку власників ресурсів можна описати за допомогою таких функцій: $\tau_{11}R(K_{\max} - K) = M$, $\tau_{21}W(L_{\max} - L) = M$. Функції побудовані, виходячи з припущення, що власникам має вистачати наявного грошового запасу M для компенсації втрат доходу від неповного використання їх ресурсів протягом планового періоду τ . У запропонованій моделі загальної рівноваги використовується виробнича функція зі сталими пропорціями (функція Леонтьєва): $K = b_1 Y$, $L = b_2 Y$, де b_1, b_2 – коефіцієнти відповідно фондо- та працемісткості валового продукту. З одного боку, ця функція спрощує модель з математичної точки зору, а з другого боку – робить її більш реалістичною. Справді, у відомих функціях Коба-Дугласа та CES-функції допускається можливість будь-якої величини фондоозброєності праці K/L , що видається перебільшенням. Так само перебільшенням можна вважати використання на макрорівні принципу оптимальної поведінки усіх господарських суб'єктів. Натомість необхідним є послідовне врахування розмірностей величин, що включаються до макромоделі. В усіх наведених вище функціях обидві частини кожного рівняння мають однакову розмірність. Наприклад, ставки орендної та заробітної плати мають відповідно розмірність $R \approx m/(kt)$ та $W \approx m/(lt)$, де m – кількість грошових одиниць, k, l – кількість одиниць основних фондів та робочої сили, t – кількість одиниць часу. В результаті обидві ліві частини функцій пропозиції ресурсів мають ту саму розмірність, що й праві частини, а саме – « m ». Принцип рівних розмірностей з успіхом використовується у природничих науках, насамперед – фізиці. Однак в економічній науці слід додатково враховувати обмеження, що накладаються на параметри теоретичної моделі. Всі ці параметри повинні мати очевидну економічну інтерпретацію. Звідси випливає, що змінні та параметри моделі можуть містити розмірності лише у $+1$, -1 або нульовому степені.

Агрегуємо функції пропозиції основних фондів та робочої сили. Для цього припустимо, що загальні обсяги цих ресурсів є пропорційними (що вважається можливим у довгостроковому періоді):

$K_{\max} / b_1 = L_{\max} / b_2 = Y_{\max}$, де Y_{\max} – максимально можливий обсяг виробництва при повному використанні обох ресурсів. Введемо нову сталу τ_1 , що дорівнює: $\tau_1^{-1} = \tau_{11}^{-1} + \tau_{21}^{-1}$. Тоді агрегована функція матиме вигляд: $\tau_1(b_1R + b_2W)(Y_{\max} - Y) = M$. Оскільки у рівноважних макроекономічних моделях рівень цін дорівнює рівню середніх витрат на фактори виробництва ($P = b_1R + b_2W$), то функція сукупної пропозиції на товарному ринку набуде вигляду: $\tau_1 P(Y_{\max} - Y) = M$. Таким чином, у пропонованій моделі функція сукупної пропозиції є агрегатом з функцій пропозиції на ринках ресурсів. Подібно до вихідних функцій, функція сукупної пропозиції відображає рівність грошового запасу M та витрат ви- торгу фірм внаслідок неповного використання виробничих потужностей Y_{\max} . З математичної точки зору Y_{\max} є вертикальною асимптотою кривої сукупної пропозиції. З економічної точки зору, це означає, що, як би не зростав рівень цін P , економіка, по-перше, нездатна вийти за межі наявних ресурсів, а, по-друге, не може використати їх на 100 %.

Запишемо систему рівнянь вихідної моделі:

$$\begin{cases} \tau_1 P(Y_{\max} - Y) = M \\ \tau_2 PY = M \end{cases}$$

Точка довгострокової рівноваги E_N визначатиме середні (природні) величини, навколо яких відбуватимуться коливання: $Y_N = Y_{\max} / (1 + \tau_2 / \tau_1)$, $P_N = M(\tau_1^{-1} + \tau_2^{-1}) / Y_{\max}$. Зауважимо, що природний обсяг виробництва Y_N є прямо пропорційним максимально можливому і від величини грошової маси не залежить. Натомість середній рівень цін P_N є прямо пропорційним грошовій масі і обернено – обсягу наявних ресурсів. Зменшення коефіцієнтів τ_1 і τ_2 зсуває вгору обидві криві – криву сукупного попиту та сукупної пропозиції, що підвищує довгостроковий рівень цін P_N . Збільшення коефіцієнта τ_1 та зменшення коефіцієнта τ_2 зсуває обидві криві вправо, що збільшує природний обсяг виробництва Y_N .

Для подальшого аналізу представимо рівняння обох кривих як функції природних величин:

$$\begin{cases} P(Y_{\max} - Y) = P_N(Y_{\max} - Y_N) \\ PY = P_N Y_N \end{cases}$$

Очевидно, що при збільшенні P_N обидві криві будуть підніматися вгору, а при збільшенні Y_N – зсуватися вправо. Представимо цю систему у вигляді:

$$\begin{cases} P/P_N = (Y_{\max} - Y_N)/(Y_{\max} - Y) \\ Y/Y_N = P_N/P \end{cases}$$

Як показує перше рівняння, збільшення попиту і відповідно обсягу виробництва понад природний рівень ($Y > Y_N$) викликає зростання витрат виробництва, а отже, і цін понад середній рівень ($P > P_N$). Друге рівняння показує, що збільшення фактичного рівня цін вище середнього ($P > P_N$) знижує сукупний попит (і відповідно реальні сукупні видатки) нижче середньої величини доходу ($Y < Y_N$).

Основні версії моделі рівноваги з очікуваними величинами. До цієї системи рівнянь можна включити очікуваний рівень цін P_{exp} та доходів Y_{exp} . Залежно від того, яким чином це здійснюється, можна отримати різні версії, що відобразатимуть різні мотиви поведінки господарських суб'єктів. Розглянемо спочатку найпростіші версії моделі з очікуваннями. Припустимо, що кожна група суб'єктів прогнозує лише одну з макроекономічних величин – або P , або Y . Тоді можливі два елементарні й притому протилежні варіанти.

У першій версії моделі припустимо, що власники ресурсів, погоджуючись на певну ставку оплати, замість середнього рівня цін P_N враховують очікуваний рівень P_{exp} . Для працівників відповідна функція матиме вигляд: $W = (P_{\text{exp}} / b_2)(\tau_1 / \tau_{21})(L_{\max} - L_N) / (L_{\max} - L)$. У цій функції $1/b_2$ – продуктивність праці працівників, W – номінальна ставка заробітної плати, P_{exp} – рівень цін на товари, що очікується працівниками. Зрозуміло, що чим вищий очікуваний рівень цін, тим на більшу ставку заробітної плати претендують працівники. З другого боку, відношення W/P_{exp} можна розглядати як цільову реальну ставку за-

робітної плати. Коли кількість зайнятих L зростає, відношення цільової ставки до продуктивності праці $(W/P_{\text{exp}})/(1/b_2)$ також зростає. Агрегуючи функції очікувань для працівників та власників основних фондів, дістанемо відповідну функцію сукупної пропозиції: $(Y_{\text{max}} - Y_N)/(Y_{\text{max}} - Y) = P/P_{\text{exp}}$. Вертикальна пряма $Y = Y_N$ є лінією очікуваних цін $P = P_{\text{exp}}$. Праворуч від цієї лінії фактичний рівень цін перевищує очікуваний, ліворуч – навпаки ($Y > Y_N \Rightarrow P > P_{\text{exp}}$).

Припустимо далі, що очікування змінюються адаптивним чином: $P = P_{\text{exp}} + \theta_1 dP_{\text{exp}}/dt$, тобто, змінюючись зі швидкістю dP_{exp}/dt , очікуваний рівень цін P_{exp} досягає фактичного рівня цін P за період θ_1 . Тоді праворуч від лінії очікуваних цін їх очікуваний рівень буде зростати ($P > P_{\text{exp}} \Rightarrow dP_{\text{exp}}/dt > 0$). Це зростання буде зрушувати короткострокову криву сукупної пропозиції вгору. Економіка рухатиметься по кривій сукупного попиту вгору і вліво, в результаті чого фактичний рівень цін буде зростати, а виробництво – скорочуватись.

Стосовно поведінки споживачів та інвесторів зробимо протилежне припущення, а саме, що вони враховують очікуваний рівень власного доходу Y_{exp} . Відповідна функція сукупного попиту матиме вигляд: $P/P_N = Y_{\text{exp}}/Y$. Пряма $P = P_N$ є лінією очікуваного доходу $Y = Y_{\text{exp}}$. Якщо очікуваний дохід змінюється адаптивним чином: $Y = Y_{\text{exp}} + \theta_2 dY_{\text{exp}}/dt$, то над лінією очікуваного доходу ($P > P_N$) очікуваний дохід буде скорочуватись ($dY_{\text{exp}}/dt < 0$). Короткострокова крива сукупного попиту зрушуватиметься вліво, економіка рухатиметься по кривій сукупної пропозиції вліво і вниз, фактичні рівні цін та доходу будуть знижуватись.

Таким чином, із системи статичних функцій першої версії моделі випливає, що економіка рухатиметься в площині «дохід – рівень цін» (« $Y - P$ ») проти годинникової стрілки:

$$\begin{cases} P(Y_{\text{max}} - Y) = P_{\text{exp}}(Y_{\text{max}} - Y_N) \\ PY = P_N Y_{\text{exp}} \end{cases} \quad (\text{I})$$

Система статичних функцій другої версії моделі має протилежний вигляд:

$$\begin{cases} P(Y_{\text{max}} - Y) = P_N(Y_{\text{max}} - Y_{\text{exp}}) \\ PY = P_{\text{exp}} Y_N \end{cases} \quad (\text{II})$$

Перше рівняння цієї системи описує поведінку фірм, що очікують певного попиту Y_{exp} на свою продукцію. Коли фактичний попит перевищує очікуваний рівень, вони підвищують рівень цін вище середнього ($Y > Y_{\text{exp}} \Rightarrow P > P_N$). Аналогічним чином діють і власники ресурсів. Друге рівняння описує поведінку споживачів та інвесторів, що очікують певного рівня цін P_{exp} . Якщо фактичний рівень цін нижчий очікуваного, їх сукупний попит (і сукупні видатки) будуть вищими від середнього рівня ($P < P_{\text{exp}} \Rightarrow Y > Y_N$). Як і в першій версії моделі, пряма $Y = Y_N$ буде лінією очікуваних цін $P = P_{\text{exp}}$. Проте, якщо в першій версії цю лінію можна було інтерпретувати як довгострокову криву сукупної пропозиції, то у другій версії її можна розглядати як довгострокову криву сукупного попиту. При цьому ліворуч від цієї лінії ($Y < Y_N$) фактичний рівень цін перевищує очікуваний ($P > P_{\text{exp}}$) і короткострокова крива сукупного попиту підніматиметься вгору. У другій версії моделі довгострокова крива сукупної пропозиції буде горизонтальною ($P = P_N \Rightarrow Y = Y_{\text{exp}}$), а короткострокова крива буде рухатись вправо, якщо $P > P_N$, і вліво, якщо $P < P_N$. В результаті у другій версії моделі рух відбуватиметься за годинниковою стрілкою.

Як показує математичний аналіз, точка довгострокової рівноваги E_N в обох версіях є стійкою. В обох версіях моделі можливі нескінченні коливання зі згасаючою амплітудою: в першій версії – за умови, що $|\sqrt{\theta_1/\theta_2} - \sqrt{\theta_2/\theta_1}| < 2\sqrt{\tau_2/\tau_1}$, а в другій – за умови, що $|\sqrt{\theta_1/\theta_2} - \sqrt{\theta_2/\theta_1}| < 2\sqrt{\tau_1/\tau_2}$. За цих умов точка E_N є стійким фокусом, за інших умов – стійким вузлом.

Зрозуміло, що на практиці всі групи господарських суб'єктів враховують обидва чинники – як P_{exp} , так і Y_{exp} . Синтетичну версію моделі можна отримати, якщо припустити, що господарські

суб'єкти орієнтуються на середні з довгострокових та очікуваних величин, у найпростішому випадку – на середні арифметичні: $P_1^* = \alpha P_{\text{exp}} + (1 - \alpha)P_N$, $Y_1^* = (1 - \alpha)Y_{\text{exp}} + \alpha Y_N$, $P_2^* = (1 - \alpha)P_{\text{exp}} + \alpha P_N$, $Y_2^* = \alpha Y_{\text{exp}} + (1 - \alpha)Y_N$, ($0 < \alpha < 1$), де P_1^*, Y_1^* – величини, які враховують фірми-виробники, а P_2^*, Y_2^* – величини, які враховують споживачі та інвестори. Синтетична версія моделі матиме вигляд:

$$\begin{cases} P(Y_{\text{max}} - Y) = P_1^*(Y_{\text{max}} - Y_1^*) \\ PY = P_2^*Y_2^* \end{cases} \quad (\text{III})$$

При $\alpha = 1$ синтетична версія моделі перетворюється на першу версію, при $\alpha = 0$ – на другу. Чим параметр α більший, тим більше значення виробники надають очікуваним цінам, а покупці – очікуваному доходу. При $\alpha = 0,5$ різні мотиви поведінки господарських суб'єктів врівноважені. В результаті цього фактичні величини стануть рівними простій середній очікуваній та довгостроковій величині: $P = 0,5(P_{\text{exp}} + P_N)$, $Y = 0,5(Y_{\text{exp}} + Y_N)$. У цьому випадку лінія очікуваних цін ($P = P_{\text{exp}}$) буде горизонтальною ($P = P_N$). Вище цієї лінії ($P > P_N$) фактичний рівень цін буде нижчим за очікуваний ($P < P_{\text{exp}}$) і обидва рівні цін будуть знижуватись. Лінія очікуваного доходу ($Y = Y_{\text{exp}}$) буде вертикальною ($Y = Y_N$). Праворуч від цієї лінії фактичний дохід буде нижчим за очікуваний, і обидва рівня доходу будуть знижуватись. Фазові траєкторії будуть описуватись рівнянням $(\theta_1 / \theta_2)(dP/dY) = (P_N - P)/(Y_N - Y)$. При $\theta_1 = \theta_2$ ці траєкторії перетворюються на прямі лінії, по яких економіка рухатиметься до точки довгострокової рівноваги E_N .

Запропонована модель загальної рівноваги дозволяє дати інше обґрунтування відомій моделі з динамічними функціями сукупного попиту та сукупної пропозиції. В останній моделі припускається, що всі господарські суб'єкти прогнозують лише темп інфляції π_{exp} .

Для такого обґрунтування врахуємо, що в основі моделі динаміки інфляції лежать статистичні залежності за деякий проміжок часу τ_0 . Тоді неперервний темп інфляції за сталий період спостереження τ_0 можна визначити як $\tau_0 \pi = \ln(P/P_0)$, де P_0 – рівень цін у момент $t - \tau_0$. P_0 виступає як змінна (ковзна) база порівняння. Аналогічно, очікуваний темп інфляції визначиться як $\tau_0 \pi_{\text{exp}} = \ln(P_{\text{exp}}/P_0)$. Прийmemo далі посилену гіпотезу адаптивних очікувань, тобто будемо вважати, що корегується не просто очікуваний рівень цін, а темп його зростання: $d \ln(P_{\text{exp}}/P_0)/dt = [\ln(P/P_0) - \ln(P_{\text{exp}}/P_0)]/\theta$. Тоді динаміка очікуваного темпу інфляції описуватиметься відомим рівнянням: $d\pi_{\text{exp}}/dt = (\pi - \pi_{\text{exp}})/\theta$. Стосовно поведінки покупців припустимо, що вони орієнтуються на середню геометричну зважених рівнів очікуваних та довгострокових цін: $P_2^* = P_N^\alpha P_{\text{exp}}^{1-\alpha}$. З урахуванням цих припущень функції сукупної пропозиції та сукупного попиту набудуть динамічної форми:

$$\begin{cases} \tau_0(\pi - \pi_{\text{exp}}) = \ln(Y_{\text{max}} - Y_N) - \ln(Y_{\text{max}} - Y) \\ \ln(Y/Y_N) = \alpha \ln(P_N/P) + (1 - \alpha)\tau_0(\pi_{\text{exp}} - \pi) \end{cases} \quad (\text{IV})$$

Перше з цих рівнянь описує відому криву Філіпса з урахуванням обмеженості ресурсів, друге – близьке за формою до відомого рівняння динамічної кривої сукупного попиту [1, с. 293–294].

Висновки. Як показав аналіз запропонованої моделі, адаптивні очікування господарських суб'єктів щодо цін та доходів стабілізують економічну систему і перетворюють точку довгострокової рівноваги E_N у стійку. Залежно від того, яке відносне значення мають прогнози цін та доходів для різних груп господарських суб'єктів, напрямок руху економіки у площині « $Y - P$ » може змінюватись протилежним чином. На основі використаних припущень може бути отримана відома модель загальної рівноваги з динамічними функціями сукупної пропозиції та сукупного попиту.

Перспективи подальшого дослідження. Запропонована модель загальної економічної рівноваги аналізувалася за умови, що обсяг грошової маси, величина накопиченого прибутку, загальні обсяги ресурсів (основних фондів та робочої сили) є сталими. Сталі коефіцієнти фондо- та працемісткості валового продукту означають відсутність науково-технічного прогресу. Врахування змін деяких з цих чинників може призводити до різних модифікацій запропонованої моделі загальної економічної рівноваги. Іншими напрямками модифікації є включення до моделі інструментів економічної політики держави, фінансових ринків та зовнішньоекономічних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макроэкономика / [Тарасевич Л.С., Гальперин В.М., Гребенников П.И., Леусский А.И.]; общ. ред. Л.С. Тарасевича. – [3-е изд.]. – СПб.: СПбГУЭФ, 1999. – 656 с.
2. Загоруйко І.О. Елементарна модель спільної рівноваги на ринках продуктів та ресурсів / І.О. Загоруйко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2011. – Вип. 28, ч. III. – С. 67–73. – (Серія: Економічні науки).
3. Замулин О., Как различать причину и следствие (Нобелевская лекция по экономике 2011 года) / О. Замулин, К. Стырин // Вопросы экономики. – 2012. – № 1. – С. 4–20.
4. Шиян Д.В. Вплив очікувань на механізм дії економічного циклу / Д.В. Шиян // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 2. – С. 40–52.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2012.

УДК 657

**Крот Ю.М., к.е.н., доцент,
Наконечна Д.М.**

Черкаський державний технологічний університет

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

В статтє проанализировано и рассмотрено роль заработной платы и современные проблемы расчетов по оплате труда. Усовершенствовано действующую модель аналитического учета. Обосновано стимулирующее значение социального пакета для повышения эффективности труда.

Ключевые слова: *организация учета, оплата труда, социальный пакет, проблемы учета, эффективность труда.*

In the article the role of payment and modern problems of payment calculations are analyzed and considered. Working model of analytical accounting is improved. For the purpose of labour efficiency increase the stimulating role of social package is substantiated.

Key words: *organization of accounting, payment, social package, accounting problems, labour efficiency.*

Постановка проблеми. *В сучасних умовах розрахунки з оплати праці – одна з найважливіших і найскладніших ділянок роботи. Заробітна плата займає одне з центральних місць у системі обліку на підприємстві, вона є основним джерелом доходів робітників фірм, підприємств.*

В умовах скорочення чисельності працівників відбуваються зміни в організації праці та її оплаті. Така ситуація спостерігається на підприємствах різної спеціалізації. Для більшості населення заробітна плата втратила свою відтворювальну та стимулювальну функції і фактично перетворилася на різновид соціальних виплат, не пов'язаних з кількістю, якістю та кінцевими трудовими результатами. При цьому її рівень у нашій країні значно нижчий порівняно з розвиненими державами світу та країнами СНД. Праця та її оплата як ціннісні орієнтири втрачають своє соціально-економічне призначення, що руйнує основи економічного й соціального розвитку суспільства. Важливими задачами вдосконалення розрахунків з оплати праці є: прискорення науково-технічного прогресу, зменшення використання «живої» праці, механізація трудомістких робіт, оптимізація використання трудових ресурсів, зменшення втрат робочого часу. Основною метою є розгляд сучасних проблем обліку розрахунків з оплати праці та шляхи їх усунення, а також удосконалення існуючої моделі аналітичного обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Проблема обліку розрахунків з оплати праці та шляхи її вирішення залишаються актуальними і в наш час, як серед теоретиків, так і серед практичних спеціалістів. Можна виділити зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, які присвятили свої праці цьому питанню, зокрема: Ф.Ф. Бутинець, М.Т. Білуха, С.В. Івахненко, Т.В. Микитенко, О.В. Ковальова, Е.В. Міхєєва, Е.Л. Шуремов та інші. Проте низка питань залишаються невирішеними і на сьогодні.*

Виклад основного матеріалу. *Розрахунок заробітної плати є дуже відповідальною й трудомісткою роботою, яку треба виконати за короткий термін між наданням інформації та виплатою працівнику. Тому заздалегідь підготовлений порядок обліку допоможе зекономити час. Зміни, що відбуваються у сфері поширення основних форм і систем заробітної плати, відображають перетворення в технічній базисі виробництва, рівні економічного розвитку країни, загальнопрофесійній структурі працівників, зайнятих в галузях економіки.*